

**ВИЗНАЧЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ
У СФЕРІ СТАТЕВИХ СТОСУНКІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

Малярова В. О.

*Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Визначення злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків як окремої кримінально-правової категорії перш за все пов'язується з її змістом, тобто з цією обставиною, які саме злочини охоплюються цією категорією. Вивчення історії розвитку вітчизняного законодавства і сучасного кримінального законодавства зарубіжних країн в показує, що в питанні визначення злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків не існує єдності.

Ключеві слова: моральність, громадська моральність, сексуальна експлуатація, використання в порнобізнесі, торгівля людьми.

Вступ. Ставлення до сфери статевих стосунків є важливим показником соціального здоров'я суспільства. Така важлива складова життя людини, як ставлення до статевих стосунків іноді визначально впливає на формування особистості, становлення її внутрішньої духовної структури, що згодом робить з неї творця або руйнівника, формує особистість з індивідуальним морально-психологічним наповненням. Зміни в організмі людини внаслідок статевих стосунків зачіпають не лише емоційно-вольову сферу, але й впливають на фізичний і психічний розвиток людини.

Ситуація, що склалася сьогодні у сфері статевих стосунків, характеризується значним погіршенням як кількісних, так і якісних показників стану здоров'я населення, збільшення випадків застосування насильства для задоволення статевої пристрасті, загрозливим поширенням соціально шкідливих видів сексуальних інверсій і на цьому тлі – зростанням рівня злочинності, що охоплює крайні форми відповідних дій. Ці причини актуалізують проблему злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків і нажаль сприяють низькому духовному рівень суспільства, трансформації життєвих пріоритетів, цілей, девальвація загальнолюдської і культурно-моральної системи цінностей.

Виклад основного матеріалу. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека Конституцією України визнаються найвищою соціальною цінністю [1, с. 4]. Тому не достатньо вдосконалення лише чинного законодавства, потрібна увага до правозастосовної практики в найбільш актуальних, проблемних випадках. Питання протидії злочинам проти громадського порядку і моральності є одними із пріоритетних. Вони викликають особливу стурбованість населення, бо у сучасному суспільстві має місце певна тенденція до падіння морально-духовної

культури, що обумовлено низкою факторів, таких як аномія, еkleктичне змішування елементів різних культур, комерціалізація значної частини суспільних благ, проникнення елементів кримінальної субкультури до масової культури тощо.

Наразі є підстави вести мову про феномен звикання до злочинності, маргіналізацію значної частини населення України. Окремою проблемою постає відсутність належного контролю з боку держави та громадськості за інформаційним простором, в якому все дедалі частіше знаходить своє поширення продукція, що пропагує культ насильства та жорстокості, расової нетерпимості, порнографія. Подальше розбещення потреб та падіння моральності призвело до збільшення попиту на відповідну продукцію кримінального походження: порнографію (в тому числі дитячу), проституцію; з'явилися нові форми рабства, знаходить своє подальше поширення транснаціональна та організована злочинність, отримуючи надприбутки від деградації духовної сфери життєдіяльності українського суспільства та, врешті-решт, втрати національної ідентичності й високоморальної самобутності.

Ціна злочинності проти моральності принципово не може бути вимірною у грошовому еквіваленті, адже завдає непоправних збитків генофонду нації: діти та молодь – найбільш вразливі до деформаційних процесів ціннісної системи координат, зазнають як психологічної, так і фізичної шкоди. Криміналізація та дисфункціональність сфери моральності становить суттєву загрозу національній безпеці України.

Необхідною умовою функціонування України як нової держави є входження її в міжнародне співтовариство. Це тягне за собою появу певних соціально-економічних, політичних, юридичних та морально-етичних проблем та зобов'язань, серед яких певне значення мають зобов'язання у зв'язку з приєднанням України до міжнародних конвенцій та інших документів, прийнятих у зв'язку з необхідністю об'єднання зусиль держав у боротьбі зі злочинами проти громадського порядку і моральності.

Громадський порядок охоплює систему суспільних відносин, урегульованих нормами права та іншими соціальними нормами (мораль, звичаї, традиції), що забезпечують нормальні умови життя населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян і нормальну діяльність підприємств, установ та організацій. Моральність, як складова громадського порядку, проявляється в добровільному самостійному узгодженні почуттів, прагнень та дій членів суспільства з почуттями, прагненнями та діями співвітчизників, з інтересом та гідністю усього суспільства в цілому [2, с. 126].

Моральність, як об'єкт кримінально-правового захисту, виконує функції забезпечення соціально-психологічного здоров'я суспільства; створює психологічний механізм стримування громадян від вчинків, які суперечать нормам загального співіснування, а отже, є основою для підтримання законності та правопорядку в країні.

Громадська моральність – це всеосяжна категорія, яку утворює система соціальних норм (принципів, поглядів, уявлень), які виникають як безпосереднє відображення умов суспільного життя у свідомості людей у вигляді певних категорій, що регулюють міжособистісне спілкування та поведінку людей з метою забезпечення єдності особистих та колективних інтересів [3, с. 34].

Згідно з чинним Кримінальним кодексом України, до злочинів проти громадської моральності відносять:

1) посягання на основні моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства (статті 297, 298, 299 і 300 КК);

2) посягання на основні принципи моральності у сфері статевих відносин (статті 301, 302 і 303 КК);

3) посягання на основні принципи моральності у сфері морального і фізичного розвитку неповнолітніх (ч. 2 ст. 299, частини 2 і 3 ст. 300, частини 2 і 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 і 4 ст. 303, ст. 304 КК).

Визначення злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків як окремої кримінально-правової категорії перш за все пов'язується з її змістом, тобто з цією обставиною, які саме злочини охоплюються цією категорією. Як показує вивчення історії розвитку вітчизняного законодавства і сучасного кримінального законодавства зарубіжних країн в цьому питанні не існує єдності, бо одні й ті ж злочини у різні періоди розвитку національного законодавства і в різних державах можуть бути віднесені або до злочинів проти громадської безпеки, громадського порядку чи управління, або до злочинів проти громадського порядку і моральності, або до злочинів проти моральності, або до злочинів проти сім'ї і неповнолітніх, або до статевих злочинів [4, с. 99].

В певних державах (Білорусь), склади даних злочинів розміщені частково в одному розділі (главі), а частково – в іншому (інших) [5, с. 27-29]. Така ситуація вочевидь обумовлена тим, що дані злочини одночасно заподіюють шкоду не одній, а двом і більше сферам життєдіяльності людей і в залежності від того, захисту якої сфери законодавець надає більшу увагу, здійснюються віднесення розглядуваних складів злочинів до тієї чи іншої категорії кримінально-правових норм. Проте, це не означає, що злочини проти моральності у сфері статевих стосунків неможливо визначити як окрему категорію, в тому числі з криміналістичної точки зору. Ця категорія злочинів має свій стрижень і коло діянь, які більшою або меншою мірою мають пряме відношення до порушення саме нормального функціонування статевих стосунків.

До злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків в юридичній літературі зазвичай відносять діяння, що передбачені статтями 301, 302, 303 КК [6, с. 294; 7, с. 328; 8, с. 8-10; 9, с. 44-45], тобто такі діяння як ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, примушування до участі в їх створенні, а також ті самі дії, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію; створення або утримання місць розпусти і звідництво; сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. У буквальному розумінні до злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків слід включати такі злочини, які сприяють заняттю проституцією або іншими аморальними діями сексуального характеру, при цьому переважно мається на увазі сексуальна експлуатація. Проте ст. 149 КК України, яка встановлює відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, вчинені з метою експлуатації, у примітці 1 роз'яснює, що під експлуатацією людини в цій статті слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичай подібні до рабства, підневільний стан, залучення

в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо. Отже під експлуатацією перш за все розуміється сексуальна експлуатація і використання в порнобізнесі.

Порнографія, проституція і торгівля людьми розглядаються як складові сексуальної експлуатації і на міжнародному рівні, особливо, коли мова йде про дітей та підлітків. На це прямо вказується в преамбулі Рекомендації № R (91)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам відносно експлуатації сексу з метою наживи, порнографії, проституції, торгівлі дітьми і неповнолітніми від 9 вересня 1991 року та рекомендовані міри, які стосуються дитячої порнографії, які стосуються дитячої і підліткової проституції, які стосуються торгівлі дітьми та неповнолітніми [10].

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, який стосується дитячої проституції і дитячої порнографії від 20 травня 2000 року, в ст. 1 прямо вказує: «Держави-учасниці забороняють торгівлю дітьми, дитячу проституцію і дитячу порнографію, як це передумовлено цим Протоколом» [11]. Тобто торгівлю людьми, вчинену з метою сексуальної експлуатації або використання в порнобізнесі можливо також розглядати як однотипний злочин щодо злочинів, передбачених статтями 301, 302, 303 КК України.

Слід мати на увазі, що ст. 34 Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року як однопорядкові діяння розцінює сексуальну експлуатацію і сексуальне розбещення дитини. Зокрема в ст. 34 Конвенції мова йде про наступне: «Держави-учасниці зобов'язані захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації, та сексуальних розбещень. З цією метою Держави-учасниці, зокрема, вживають на національному, двосторонньому та багатосторонньому рівнях всіх необхідних заходів щодо запобігання:

а) схиланню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності;

в) використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці;

с) використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порнографічних матеріалах» [12].

Можна вважати що ст. 156 КК України, яка передбачає відповідальність за розбещення неповнолітніх, має пряме відношення до розглядуваної кримінально-правової категорії. Ця стаття знаходиться у розділі IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості». Але в багатьох державах в главі (розділі) КК, яка встановлює відповідальність за статеві злочини, передбачені ознаки як всіх перелічених вище діянь, так і ознаки інших злочинів, які мають певне відношення до статевої моральності. В кодексах інших держав певні види таких злочинів можуть бути розміщені в інших главах (розділах) Кодексу.

Кримінальний кодекс Республіки Польща в главі XXV «Злочини проти сексуальної свободи і моральності» поряд з установленням відповідальності за традиційні статеві злочини загрожує покараннями тим, хто здійснить статеві зносини з родичем по висхідній або низхідній лінії, усиновленим, усиновителем, братом або сестрою (ст. 201), хто публічно демонструє предмети порнографічного змісту (ст. 202), хто шляхом насильства, протизаконної погрози, обману, чи використовуючи відносини

залежності або критичний стан доводить іншу особу до заняття проституцією (ст. 203), хто з метою отримання майнової користі схиляє іншу особу до заняття проституцією або їй це полегшує (ст. 204). Лише ст. 206 КК, яка передбачає відповідальність за двошлюбність («хто бере шлюб, попри те, що вже перебуває у шлюбному союзі») міститься в главі XXVI «Злочини проти сім'ї й опіки» [13, с. 57].

Висновок. Можна визначити, що злочини проти моральності у сфері статевих стосунків – це однорідна за структурою сукупність кримінально-караних діянь сексуальної мотивації, характерними криміналістичними ознаками яких є однорідність і взаємообумовленість способів досягнення мети, механізму і слідів вчинення дій сексуального спрямування.

Список літератури:

1. Конституція України (з предметними матеріалами). – Х. : «Інтелект-Прогрес», 2007. – 676 с.
2. Кримінальне право України. (Особлива частина) : підручник / [А. В. Байлов, А. А. Васильєв, О. О. Житний та ін.] ; за заг. ред. О. М. Литвинова ; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.
3. Дробницький О. Г. Понятие морали / О. Г. Дробницький. – М. : Наука, 1974. – 388 с.
4. Бандурка І. О. Щодо питання злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків / І. О. Бандурка // Наше право. – 2009. – С. 95-99.
5. Джужа А. О. Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання злочинам проти статевої недоторканості дитини : монографія / А. О. Джужа. – К. : НАВС, 2013. – 193 с.
6. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [М. І. Бажанов, В. Я. Тацій, В. В. Сташис, І. О. Зінченко та ін.] ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – С. 294.
7. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник // [М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.] ; за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [2-е вид.]. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 328.
8. Дудоров О. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : наук.-практ. посіб. / О. О. Дудоров. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.
9. Джужа О. М. Запобігання злочинам, що пов'язані із сексуальним насильством : монографія / О. М. Джужа. – К. : Атака, 2009. – 240 с.
10. Комитет Министров Совета Европы. Рекомендация № R(91)11 Комитета Министров государствам-членам относительно эксплуатации секса в целях наживы, порнографии, проституции, торговли детьми и несовершеннолетними от 9 сентября 1991 года // Режим доступа. – [Электронный ресурс] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_046.
11. Факультативный протокол к Конвенции о правах ребенка, касающийся торговли детьми, детской проституции и детской порнографии : Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 25.05.2000 № 54/263 // Режим доступа. – [Электронный ресурс] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_b09.
12. Конвенция про права дитини : міжнародний документ від 20.11.1989 // Режим доступа. – [Электронный ресурс] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021.
13. Бандурка І. О. Злочини проти моральності у сфері статевих стосунків : монографія / І. О. Бандурка. – Харків : Золота миля, 2012. – 224 с.

Малярова В. О. Определение преступлений против моральности в сфере половых отношений через призму современного законодательства / В. О. Малярова // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-1. – Ч. 2. – С. 222-228.

Определение преступлений против нравственности в сфере половых отношений, как отдельной уголовно-правовой категории, прежде всего, связано с ее содержанием, то есть с тем обстоятельством, какие именно преступления охватываются этой категорией. Изучение истории развития отечественного и зарубежного законодательства показывает, что в этом вопросе до сих пор нет единого мнения.

Ключевые слова: нравственность, общественная нравственность, сексуальная эксплуатация, использование в порнобизнесе, торговля людьми.

**DEFINITION OF CRIMES AGAINST MORALITY IN SEXUAL RELATIONS THROUGH
THE PRISM OF CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW**

Maliarova V. O.

*Kharkov National University of Internal Affairs
Kharkov, Ukraine*

Determination of crimes against morality in the field of carnal knowledge, as separate criminal legal category, foremost, it is related to her maintenance, with a that circumstance, which one crimes are embraced by this category. The study of history of development of domestic and foreign legislation shows that in this question until now there is no single opinion.

One of the typical indicators of social health beloved society is the attitude of the scope of sex. This very important and sometimes hidden part of the life of a young man, whose only identity is formed, causing sometimes decisive influence on the personality development of the inner spiritual structures that eventually makes its creator or destroyer, forms the personality of the individual moral and psychological content. Changes in the human body as a result of sexual intercourse affect not only the emotional- volitional, but also affect the physical and mental development of man.

Unfortunately, in our modern world in the field of sexual situation is characterized by a significant deterioration in both quantitative and qualitative indicators of physical and mental health, increased incidence of violence to satisfy sexual desire, threatening the spread of socially harmful sexual inversions and against this background – rising crime, covering extreme forms of action. In addition, there are other reasons that make acute and urgent problem of crimes against morality in sexual intercourse. The main reason is the low spiritual level of society, the transformation of negative life priorities, goals, devaluation of human, cultural and moral values.

Every democratic country determines a person's life, health, honor and dignity, inviolability and security as the highest social value. In Ukraine, only emerging democratic society. This transformation into a democratic state, and the need to improve existing legislation and improving law enforcement in the most pressing, problem cases. Combating crimes against public order and morality certainly is one of the priority issues. This is due to the fact that in today's society is a very dangerous trend of decline of moral and spiritual culture, which in turn is due to several factors, such as infantile young population, an eclectic mix elements of different cultures, much of the commercialization of public goods, the penetration of elements criminal subculture to mass culture and so on. All these factors lead to criminalization, and degradation of the scope of morality in society, which is a major threat to the future of our country.

Key words: morality, public morality, sexual exploitation, use in pornographic business, trading in people.

Spysok literatury:

1. Konstytucija Ukrai'ny (z predmetnymy materialamy). – H. : «Intelekt-Progres», 2007. – 676 s.
2. Kryminal'ne pravo Ukrai'ny. (Osoblyva chastyna) : pidruchnyk / [A. V. Bajlov, A. A. Vasyl'jev, O. O. Zhytnyj ta in.] ; za zag. red. O. M. Lytvynova ; nauk. red. serii' O. M. Bandurka. – Harkiv : Vyd-vo HNUVS, 2011. – 572 s.
3. Drobnickij O. G. Ponjatie morali / O. G. Drobnickij. – M. : Nauka, 1974. – 388 s.
4. Bandurka I. O. Shhodo pytannja zlochyniv proty moral'nosti u sferi statevyh stosunkiv / I. O. Bandurka // Nashe pravo. – 2009. – S. 95-99.
5. Dzhuzha A. O. Kryminal'no-pravovi ta kryminologichni zasady zapobigannja zlochynam proty statevoi' nedotorkanosti dytyny : monografija / A. O. Dzhuzha. – K. : NAVS, 2013. – 193 s.
6. Kryminal'ne pravo Ukrai'ny. Osoblyva chastyna : pidruchnyk / [M. I. Bazhanov, V. Ja. Tacij, V. V. Stashys, I. O. Zinchenko ta in.] ; za red. prof. M. I. Bazhanova, V. V. Stashysa, V. Ja. Tacija. – K. : Jurinkom Inter, 2001. – S. 294.
7. Kryminal'ne pravo Ukrai'ny. Osoblyva chastyna : pidruchnyk // [M. I. Bazhanov, Ju. V. Baulin, V. I. Borysov ta in.] ; za red. prof. M. I. Bazhanova, V. V. Stashysa, V. Ja. Tacija. – [2-e vyd.]. – K. : Jurinkom Inter, 2004. – S. 328.
8. Dudorov O. O. Kryminal'no-pravova harakterystyka zlochyniv proty statevoi' svobody ta statevoi' nedotorkanosti osoby : nauk.-prakt. posib. / O. O. Dudorov. – Lugans'k : RVV LDUVS im. E.O. Didorenka, 2011. – 352 s.
9. Dzhuzha O. M. Zapobigannja zlochynam, shho pov'jazani iz seksual'nym nasyt'stvom : monografija / O. M. Dzhuzha. – K. : Ataka, 2009. – 240 s.

10. Komitet Ministrov Soveta Evropy. Rekomendacija № R(91)11 Komiteta Ministrov gosudarstvam-chlenam odnositel'no jekspluatacii seksa v celjah nazhivy, pornografii, prostitucii, trgovli det'mi i nesovershennoletnimi ot 9 sentjabrja 1991 goda // Rezhim dostupu. – [Elektronnij resurs] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_046.

11. Fakul'tativnyj protokol k Konvencii o pravah rebenka, kasajushhijstva trgovli det'mi, detskoj prostitucii i detskoj pornografii : Rezoljucija General'noj Assamblei OON ot 25.05.2000 № 54/263 // Rezhim dostupu. – [Elektronnij resurs] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_b09.

12. Konvencija pro prava dytyny : mizhnarodnyj dokument vid 20.11.1989 // Rezhym dostupu. – [Elektronnij resurs] : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021.

13. Bandurka I. O. Zlochyny proty moral'nosti u sferi statevyh stosunkiv : monografija / I. O. Bandurka. – Harkiv : Zolota mylja, 2012. – 224 s.